
102 . Jacodu | Comuna: Vețca | Județ: Mureș | Punct: Biserica Unitariană | Anul: 2006

Anul: 2006

Cod RAN: 120192.01

Perioade: Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Epoca medievală timpurie, Evul Mediu, Perioada modernă

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Religios, ritual și funerar, Neatribuit

Autori: Zoltán Soós

Instituții: Muzeul Județean Mureș

Raport

Săpăturile arheologice din Jacodu, au vizat partea de NV a bisericii unitariene și partea de S a altarului bisericii. Satul Jacodu este amplasat pe partea superioară a pârăului Vețca, care aparține de bazinul râului Târnava Mică. Jacodu, în evul mediu, făcea parte din scaunul secuiesc Cristur, fiind anexat județului Mureș în anii 1960. Așezarea are două părți distincte, centrul actual care s-a format în sec. al XVIII-lea și era locuit de romano-catolici, majoritatea acestora fiind iobagi colonizați în perioada Contrareforme și partea superioară a satului care păstrează mult din structura medievală și era locuit în mare majoritate de secui liberi. Partea superioară (veche) a satului s-a format în zona bisericii parohiale, care în sec. al XVI-lea a devenit biserică unitariană.

Biserica unitariană este amplasată pe partea dreaptă a pârăului Vețca, pe o terasă inferioară a dealului. Pe parcursul secolelor, edificiul a suferit multe schimbări și transformări, în mai multe etape. Pe baza materialului arheologic, putem spune că biserica a păstrat arhitectura medievală până la mijlocul sec. al XIX-lea, când a fost reconstruit altarul iar biserica a fost lărgită mutând zidul sudic al navei bisericii cu aprox. 1,5 m spre S. Mai multe elemente arhitectonice din goticul târziu - ogive de cărămidă - au fost găsite în umpluturi care provin din transformarea bisericii. Acest lucru confirmă că arhitectura medievală a bisericii s-a păstrat până în sec. al XIX-lea. Cauza principală a transformării a fost creșterea numărului enoriașilor.

Din biserica medievală s-a păstrat portalul vestic, fiind singurul element arhitectonic în stil gotic păstrat în situ. Profilul portalului este format din două colonete simple cu două caneluri. Acest tip de profil este destul de greu de datat deoarece nu conține elemente tipice pentru diferitele faze ale goticului și se poate încadra între anii 1350-1500. Mare parte din fațada vestică a bisericii provine din evul mediu, excepție făcând partea adosată zonei sudice și timpanul care provine tot din reconstrucția din sec. XIX. Zidul nordic al navei bisericii este îmbinat cu zidul medieval a fațadei vestice, deci face parte din structura medievală a bisericii. Reconstrucția în stil clasicist a bisericii a afectat tot restul structurii, altarul vechi fiind demolat împreună cu arcul de triumf și zidul sudic. Biserica nu avea turn în evul mediu iar astăzi are o clopotniță de lemn care este situat pe partea sudică a bisericii la cca. 5 m de poarta sudică.

Cimitirul actual se află pe latura nordică a bisericii pe deal, deci nu afectează cimitirul medieval, care prin urmare putea să fie parțial cercetat. Secțiunile și casetele pentru cercetarea arheologică au fost amplasate după cum urmează:

- S1 - situat pe partea vestică a bisericii, orientat E-V, la N e portalul vestic, având dimensiunile de 2 x 3m.
- C1 - situat pe partea nordică a navei bisericii, având dimensiunile de 4 x 2,5 m.
- C2 - situat lângă porticul bisericii pe latura sudică a altarului, având dimensiunile 3 x 3 m.

Stratigrafia:

S1 - Secțiunea era situată pe partea nordică a portalului vestic a bisericii. Am încercat să identificăm relația dintre zidul vestic și cel nordic, profilul nordic al S1 fiind la îmbinarea celor două ziduri.

După înlăturarea umpluturii moderne de sec. XIX, la o ad. de cca. 0,30 m, am identificat un nivel de călcare realizat din lespezi de piatră, a cărui datare este plasată în sec. XVI-XVII. Deasupra acestui nivel de călcare am identificat o umplutură care provenea de la reconstrucția bisericii din anii 1830. Cu prilejul acestei reconstrucții au demolat altarul gotic construind unul mai spațios, și au lărgit nava bisericii spre S. Stratul de umplutură care a rezultat din această reconstrucție conținea mai multe fragmente de ogive de cărămidă care dovedesc că, foarte probabil, altarul vechi era boltit la sfârșitul sec. al XV-lea - începutul sec. al XVI-lea.

Sub nivelul de călcare am identificat un strat brun-gălbui, având gr. cuprinsă între 0,45 - 0,70 m, conținând bucăți de mortar și foarte puțină ceramică medievală. Stratul este rezultatul amenajării terenului din timpul construcțiilor medievale, având în vedere că la numai 2,50 m la ieșirea din biserică începea panta s-a făcut o terasare lărgind terasa la 3,50 m.

Stratul următor aparținea înmormântărilor medievale și avea o gr. de cca. 0,90 m. Compoziția solului este asemănătoare stratului care se află deasupra acestuia, cu diferența că acest strat nu conține fragmente ceramice și conține mult mai puține bucăți de mortar. Mortarul s-a amestecat în urma înmormântărilor, dar menționăm că nu toate mormintele conțin bucăți de var sau mortar, deoarece unele morminte (S1, S2) erau mai timpurii decât zidul vestic a bisericii, care era așezat deasupra mormintelor menționate. În S1 am identificat nouă morminte suprapuse, cel mai adânc fiind mormântul S8 (-1,90). La această adâncime apare solul viu, galben lutos.

Caseta C1 era amplasată pe partea nordică a bisericii, la întâlnirea dintre navă, sanctuar și scara pupitrului actual, ceea ce am presupus că ar fi rămas din sacristia medievală după reconstrucțiile din sec. al XIX-lea. C1 (4 x 2,50 m) era paralel cu zidul nordic; 3 m se aflau lângă zidul navei, iar 1 m era de-a lungul presupusei sacristii. Din cauza construcțiilor de extindere a bisericii din sec. al XIX-lea, straturile de lângă zid au fost scoase cu ocazia terasării dealului din jurul bisericii. Straturile medievale în general s-au păstrat. În C1, solul vegetal avea o gr. de cca. 0,20 m, sub care am identificat stratul de lut, având culoarea gri-gălbui. Stratul urmărea panta, la profilul estic fiind la o ad. de 0,20 m, iar la profilul sudic se afla la ad. de 0,70 m. Adâncimea stratului era mult influențată de șanțul de fundație a bisericii.

Sub solul vegetal, chiar pe suprafața de lut care reprezenta solul viu s-a conturat o groapă de mormânt care avea L= 1,80 x 1,30 m. Mărimea neobișnuită a gropii se datorează faptului că erau înmormântate trei persoane în aceeași groapă. Adâncimea maximă a gropii față de nivelul actual de călcare se afla la -0,56 m.

Lângă fundația bisericii, paralel cu aceasta, am identificat un șanț având l= 0,70 m, care avea ad.max= 0,90 m. Șanțul de fundație este amplasat pe lângă groapa de morminte cu trei schelete și la rândul lui conține un schelet de bărbat așezat la fundul gropii. Mormântul (S13) este anterior construcției zidului nordic, care se poate data în sec. al XIV-lea. Lângă S13 am identificat brațul drept a unui schelet S14, care era acoperit de fundația zidului. În C1 am identificat urmele a cinci înmormântări.

C2 era situat pe latura sudică a bisericii, având dimensiunile de 3 x 3 m. Caseta era amplasată la întâlnirea altarului cu construcția porticului din fața portalului sudic. După reconstrucțiile din sec. al XIX-lea, altarul medieval a fost lărgit. Stratul superior era format dintr-un strat brun lutos; gr. de 0,20-0,40 m, sec. XIX. Sub acesta am identificat un strat format din mortar, nisip, lut și piatră, având gr. de 0,20-0,35 m, provenit din reconstrucția altarului și zidului nordic a bisericii din sec. al XIX-lea.

Sub acest strat a urmat un nivel gros de cca. 1,20 m de culoare brună, care conținea pigmenți de mortar și cărămidă, care au ajuns în acest strat prin înmormântările medievale, care sunt numeroase în această porțiune, deoarece aici era cimitirul comun în evul mediu. Mormintele se află la diferite adâncimi, între 1,80 și 2 m. La -2 m am identificat solul viu lutos, în care sunt adâncite mormintele cca. 0,30 m. Pe partea nordică a bisericii solul viu apare la 0,80 m. În C2 am identificat urmele a 13 morminte.

Secțiunile și casele au fost marcate în jurul bisericii actuale; construcțiile identificate sunt efectiv fundațiile bisericii. Zidul nordic al navei și în proporție de 80% zidul vestic sunt medievale, restul zidurilor, altarul și porticul au fost probabil construite în sec. al XIX-lea. Se poate observa că fundațiile bisericii sunt

adâncite fără excepție până la solul viu, compus dintr-un lut tare argilos.

În S1 profilul estic al secțiunii era fundația bisericii. Fundația era construită din lespezi mari de piatră de nisip, legate între ele cu lut nisipos. Mortarul era folosit numai la elevația bisericii. La baza fundației se află lespezi de mari dimensiuni (1,20 x 0,20 m), care aproape peste tot sunt așezate peste morminte. În S1 am desfăcut profilul nordic a secțiunii, pentru a identifica fundația contrafortului aflat la colțul bisericii la întâlnirea dintre peretele nordic și vestic. Am stabilit că, contrafortul aparține structurii originale fiind în legătură cu ambele ziduri.

În C1 fundația bisericii este asemănătoare celei S1 este din pietre mari, legate cu lut nisipos între ele. Fundația era la ad.= 0,80 m. Asemănător situației din S1 fundația zidului nordic se află deasupra mormântului S13.

În C2 fundația altarului avea o tehnică ușor diferită de fundațiile descoperite în S1 și C1. Fundația altarului construit în secolul 19, este construit din pietre de mărime mai redusă, comparând cu fundația medievală și la zidire se folosește mortar.

Cimitirul medieval din jurul bisericii unitariene din Jacodu are două părți distinse. Partea nordică a cimitirului era folosită numai de o familie sau persoane care erau respectași și făcea parte din elita locală. Este greu de spus dacă este vorba de o familie de nobili, sau numai elita locală secuiască care avea unele privilegii.

A doua parte a cimitirului, respectiv partea sudică și vestică era folosit de toată comunitatea deci este cimitir comun. Majoritatea scheletelor din această zonă sunt deranjate de alte morminte, sunt foarte puține morminte nederanjate, probabil cei care au fost înmormântați în ultima fază când se mai înmormântau în imediata apropiere a bisericii, aprox. până la mijlocul sec. XVI, până la reforma religioasă.

În S1 am identificat nouă urme de înmormântare.

M1. (S1) se află la întâlnirea dintre contrafort și zidul vestic, s-a păstrat partea superioară a scheletului, inclusiv craniul, de la șold în jos este tăiat de zid. M4 și M5.

M2. (S1) este orientat E-V, având mâinile întinse pe lângă corp. Partea inferioară a picioarelor lipsesc deoarece mormântul este tăiat de fundația zidului vestic. Craniul lipsește fiind dus de groapa mormântului

M3. (S1) se află la S de M2, s-au păstrat numai oasele din glezna și partea inferioară a piciorului.

M4. (S1) se află deasupra mormântului M2, în mijlocul secțiunii. Este orientat E-V, după lungimea scheletului 0,80 m aparținea unui copil de cca. 8-10 ani.

M5. (S1) se află la V de M2, paralel cu M4, din schelet s-a păstrat partea inferioară fiind tăiat de la șold de M6.

M6. (S1) se află la V de M5, este orientat NE-SV, din schelet s-a păstrat piciorul drept de la șold, piciorul stâng fiind tăiat de la genunchi în sus de M7.

M7. (S1) se află la profilul vestic al S1, am surprins numai oasele de gleznă.

M8. (S1) se află la N de M4, s-a păstrat numai un fragment din piciorul drept.

M9. (S1) se află la E de M8, este tăiat de aceasta și s-au păstrat numai oasele de gleznă.

Descrierea mormintelor în C1

M10. (C1) se află lângă șanțul fundației zidului nordic, la 1,10 m N de aceasta. M10 este în aceeași groapă de mormânt cu M11 și M12, M10 fiind pe partea sudică a gropii comune. Scheletele nu se suprapun și erau așezate împreună în groapă. Groapa are l= 1,30 m și L= 1,70 m. Mormântul este orientat E-V, brațul drept este paralel cu trup, brațul stâng este ușor îndoit, parcă ar avea mână așezată pe șold. Piciorul drept este în linie dreaptă iar piciorul stâng ușor îndoit. Scheletul este ușor aplecat spre mijloc unde se află M11. După forma bazinului în M10 am identificat un schelet de femeie.

M11. (C1) se află în mijlocul gropii comune în partea inferioară, estică a acestuia. Din schelet s-a păstrat foarte puțin deoarece aparținea unui copil care avea vârsta de cca. 1 an, era în faza creșterii dinților.

Scheletul avea o L= 0,60 m. Peste umărul copilului era așezat o aplică de haină, confecționat în stil romanic târziu. M11 este ușor aplecat spre M10, probabil mama lui M11.

M12. (C1) se află în partea nordică a gropii comune, are L= 1,05 m este un schelet de copil, având vârsta de 6-7 ani, deoarece a început procesul de schimbare a dinților. Scheletul M12 este prost conservat, a dispărut total brațul stâng, iar din oasele de degete nu s-a păstrat nimic. Scheletul este așezat pe partea dreaptă, întors spre S spre M10 și M11, probabil mama și fratele mai mic. Din toate mormintele am cules specimen pentru efectuarea analizei de ADN, care ar putea stabili legătura între schelete și probabil cauza morții, care putea să fie o epidemie.

M13. (C1) se afla în groapa de fundație a zidului nordic, lângă M10. Orientat E-V, are L= 1,75 m. După grosimea oaselor și forma bazinului scheletul aparținea unui bărbat, probabil aflat în rudenie cu grupul de morminte M10,11,12, posibil tatăl.

M14. (C1) se afla lângă M13, am identificat numai două oase din brațul stâng, deoarece restul scheletului se află sub fundația zidului nordic.

Descrierea mormintelor în C2 (imag 5)

M15. (C2) se afla lângă profilul vestic între M16 și M18, păstrat parțial craniul, cutia toracică și câteva oase din umăr și mâini.

M16. (C2) este orientat E-V, scheletul este tăiat de la genunchi în jos de o altă groapă fără urme de schelet. Craniul nu am reușit să excavăm deoarece aceasta era sub profilul vestic, peste care era fundația porticului ceea ce a făcut imposibil recuperarea craniului.

M17. (C2) se afla între M15 și M16, parțial deranjat, scheletul intact până la șold. A fost deranjat de M20, dar oasele de femur și de la degete au fost adunate și așezate lângă brațul drept și stâng.

M18. (C2) se afla la colțul sud vestic al C2, foarte deranjat și scheletul degradat, s-au păstrat părți din craniu, cutia toracică, mâini.

M19. (C2) se află la îmbinarea fundației porticului și a altarului. Fundația altarului se suprapune cu M15, din aceasta s-a păstrat numai craniul, piciorul drept până la genunchi și mâna dreaptă și o parte din cutia toracică. Deasupra craniului erau mai multe oase adunate, femur oase de deget, care s-ar putea să fi aparținut individului din M15, fiind deranjate cu ocazia construcției altarului nou.

M20. (C2) este paralel cu fundația altarului, orientat E-V, taie pe M17. La rândul său este tăiat de o groapă, care nu a fost folosită ulterior, deoarece au dat de o piatră de nisip și au abandonat locul. Groapa a distrus mâinile și cutia toracică, s-au păstrat destul de bine picioarele, șoldul, și o parte din craniu. După forma șoldului și a femurului era schelet de bărbat.

M21. (C2) Schelet păstrat parțial, după uzura dentară era om în vârstă, cca. 40-50 ani. Din schelet s-a păstrat partea superioară până la șold. După grosimea oaselor defunctul era probabil femeie.

M22. (C2) mormântul era complet distrus de M21, sau păstrat părți din craniu și mandibula.

M23. (C2) asemănător lui M22, s-a păstrat numai craniul, mormântul fiind distrus de M24. Craniul se află în poziție secundară.

M24. (C2) se afla lângă profilul sudic a casei la E de M18. Scheletul este păstrat parțial, până la șold. După uzura dentară, aparținea unui om în vârstă, probabil bărbat. Din umplutura lui M 24 am recuperat un denar din secolul 15 (Matia Corvinul, cca. 1470-1480).

M25. (C2) se afla la S de M20, mormântul era distrus de M26. Dau păstrat din șold, picioare, craniul în stare bună.

M26. (C2) se afla la S de M25, scheletul s-a păstrat în stare bună, probabil este printre ultimele înmormântări din această parte a cimitirului. În afară de gleznă și degetele picioarelor care erau sub profilul estic, am reușit să recuperăm tot scheletul pentru analize. După statură și grosimea oaselor defunctul era probabil femeie. Avea vârsta de cca. 30-40 ani în momentul decesului.

M27. (C2) se afla la S de M26, craniul distrus de o groapă mai târzie, lipsesc brațele, M26 taie brațul stâng, de șold în jos scheletul se afla sub profilul estic.

M28 - M29. Morminte distruse, sau gropi de înmormântare nefolosite. M28 distruge craniul la scheletul M27, M9 se afla între M25 și M20, probabil este un mormânt deranjat distrus, câteva oase păstrate au fost adunate lângă șoldul lui M25.

Material Arheologic

Obiecte din Fier și Bronz

Obiectele din fier erau cuie folosite la structurile de lemn, respectiv acoperiș și cuiele de sicriu. Mărimile lor variază de la 4 cm la 8 cm și apar în toate straturile de la sec. XIV până în sec. XIX.

Un obiect special cu totul aparte era aplica de haină din bronz, identificată în M11, care era așezată pe pieptul scheletului de copil. Aplica are formă rotundă, cu urme de nituire pe exterior, iar interior are decor floral în formă de crin. Ambele părți ale aplicii sunt decorate pe parte având diferite ornamente vegetale, frunze de acant, pe cealaltă parte are o inscripție latină prescurtată, încă nedescifrată. Din păcat starea de conservare a obiectului este de precară dar pe parcursul restaurării există o șansă ca inscripția să fie descifrată. Probabil este o piesă de import iar după formă se datează în a doua jumătate a sec. XIII, începutul sec. XIV.

Materialul ceramic descoperit în jurul bisericii este neînsemnat și nu se poate folosi pentru datare în nici un caz, deoarece aceasta apare în umpluturi sau în straturi deranjate. Cele mai importante obiecte din lut ars sunt ogivele de cărămidă, care au două caneluri simple pe ambele părți și muchie teșită. Cronologic se datează la sfârșitul sec. XV începutul sec. XVI, deci aprox. contemporan cu moneda de Matia.

Prin săpăturile arheologice de la Jacodu din 2006 am reușit să identificăm cimitirul medieval din jurul bisericii, mai mult în cimitir am reușit să identificăm două părți bine distinse. Pe partea nordică a bisericii medievale erau înmormântați membri elitei locale, iar pe partea vestică și sudică a bisericii am identificat cimitirul comun.

În cimitirul comun am observat etape succesive de înmormântare. În S1 am identificat că înmormântările succesive urmau o ordine anume, treptat cimitirul se extindea spre V, spre marginea dealului. Locul îngust de aici explică de ce sunt deranjate mormintele, mai ales acelea care au fost îngropate după construcția zidului vestic. În C2 observațiile referitoare la relația între înmormântări și fundația altarului este irelevantă deoarece, aceasta a fost construită la mijlocul sec. XIX. În C2 după modul de așezare a mormintelor și din suprapunerea acestora rezultă că aici sunt înmormântate cel puțin patru generații.

Interesantă era situația din C1, unde am descoperit un mormânt cu trei schelete, aparținând probabil unei mamei și copiilor acesteia, care au murit în urma unei epidemii. Aplica de haină cu inscripție ar putea să dea explicații despre rangul defuncțiilor, iar analiza ADN ar clarifica gradul de rudenie și cauza posibilă a morții. Interesantă este poziția mormântului M13, care era ulterior așezat lângă mormântul M10-12, dar din așezarea acestuia reiese că la înmormântarea lui M13 știau exact unde se află mormintele M10-12, deoarece M13 era îngropat exact lângă scheletul de femeie (M12) dar fără să-l deranjeze pe aceasta. Scheletul din M13 aparținea unui bărbat posibil tată sau rudenie cu defuncții din M10-12.

În concluzie putem spune că înmormântările mai timpurii sunt acelea care se află lângă fundația de sec. XIV, deoarece fundația taie aceste morminte. În mormântările mai târzii deja sunt orientate după biserica nouă. Putem preciza că o săpătură în interiorul bisericii ar duce la descoperirea părți vechi a cimitirului medieval și posibil ar aduce la iveală urmele unei biserici mai timpurii în jurul căreia erau înmormântate M1, 2, 10, 11, 12, 13, 14. Totodată am putea identifica începuturile acestui cimitir și bisericii, care ar da un răspuns și la data aproximativă a secuilor în valea pârauului Vețca, deoarece Jacodu era loc parohial în evul mediu prin consecință este ceea mai timpurie așezare medievală din vale.

[Raportul 3691 din cronica.cimec.ro](#)
[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
